

— Abidin Paşa
(010561)

15 JULAI 2012

MAJLIS TAYLORIAN MĀJLĪS
SONRA GELEN BOKUMAN

۱۳۱۶ ق)؛ مدافعة عالم اسلاميه (۱۳۱۵ ق)؛ نحو عربي (رودس،
۱۳۱۲ ق)؛ بورسہ.

منابع: پارسی نویسان آسیای صغیر، ۴۳؛ عثمانلی مؤلفلری، ۲/۲۴۱؛
فهرس المطبوعات التركية العثمانية، ۲/۱۰۷؛ کتابشناسی مولوی، ۷۹؛
مولویہ بعد از مولانا، ۱۸۹؛ نگاہی بہ روند نفوذ و گسترش زبان و
ادب فارسی در ترکیہ، ۴۵۶؛ سلمانلی زادہ، «ترجمہ و شرح مثنوی
شریف»، نشریہ دانشکدہ ادبیات تبریز، سال بیستم، شماره ۸۶،
صص ۴۱۵-۴۱۸؛

*Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi, 1/24; Türk edebiyatı
ansiklopedisi, 1/28-29; Türkiye basmaları toplu katalogu,
Arap harfli Türkçe eserler, 1/102-103.*

سارم

عارف استانبولی (ā.ref.e.es.tān.bu.li)، سلیمان بیگ فرزند
حسن آغا، - ۱۱۸۳ ق/۱۷۶۹ م، شاعر عثمانی. پدرش امین
(وکیل امور) صدراعظم محمد پاشا بود. دانسته نیست که این
محمد پاشا کدام یک از درویش محمد پاشا (- ۱۰۶۵ ق)، صوفی

عابدین پاشا (ā.be.dīm.pā.šā)، فرزند احمد، استانبول ۱۲۵۹ -
همان جا ۱۳۲۴ ق، دولتمرد، ادیب و مترجم عثمانی. پدرش از
آرناؤدها (ساکنان آلبانی و نواحی کوهستانی پیرامون آن) بود و
در دربار عثمانی سمت‌های دیوانی داشت. عابدین، پس از
آموختن دانش، به سپاه عثمانی پیوست و پس از چندی بازرس
دولت در بورسہ شد. سپس در ۱۲۹۶ ق به مدت سه ماه وزیر
امور خارجه، در ۱۲۹۸ ق والی آدانا، در ۱۳۰۳ ق والی سیواس،
در ۱۳۰۴ ق والی آنکارا و در ۱۳۱۲ ق والی جزایر دریای اژه
شد. وی همچنین در دادگستری و مجلس شیعوئان عثمانی نیز
سمت‌هایی داشت. عابدین پاشا با زبان‌های ترکی، فارسی،
عربی، آلبانیایی، یونانی و فرانسه آشنا بود. وی آثاری در تشریح
یونانی زبان تئولوگوس به چاپ رسانده است. اثر مهم او ترجمہ و
شرح مثنوی است که در شش جلد به چاپ رسیدہ است
(استانبول، ۱۳۰۵ ق). وی این کتاب را به دربار عثمانی پیشکش
کرد. از عابدین پاشا شعرهایی نیز باقی مانده است. از دیگر
آثارش: ترجمہ قصیدہ بردہ؛ سعادت دنیا در اخلاق (رودس،
۱۳۱۲ ق؛ استانبول، ۱۳۱۷ ق)؛ معالی اسلامیه (استانبول،

ادب فارسی در آناطولی و بالکان / ۵۵۹

Abidin Paşa

08 SUBAT 1994

IF. 661

Saadet-i Dünya

Rodos 1312

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELER BOKÜMAN

2010 ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. 'Ο 'Αμπερτιν Πασάς και
ένα ελληνικό ποίημά του. (Abbedin Pasha and a
Greek poem written by him: summary.)
Θεσσαλονίκη, 1 (1985) pp.579-584

ABIDIN PASA

31 OCAK

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELER BOKÜMAN

Abidin Paşa
- Cevdet Paşa

YAVUZ,

Kemal (Doç. Dr.), "Abidin Paşa'ya Yazdığı Bir Mektûbda, Cevdet Paşa'nın Mevlevilik
İçindeki Yeri ve Mesnevi'nin Düzme Yedinci Cildi Üzerine Görüşleri", Selçuk
Üniversitesi, 2. Milli Mevlana Kongresi, Konya, 3-5 Mayıs 1986, Tebliğler,
(Konya Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1987), 229 - 234.

06 SUBAT 1994

Abidin Paşa ve Tercüme ve Şerh-i Mesnevi-i şerif. ŞİMŞEKLER, Nuri. Yüksek
Lisans. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1992. 101 s., 34 ref.
Danışman: Doç. Dr. Adnan Karaismailoğlu. Dili: Tr.

23 MAYIS 1990

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELER BOKÜMAN

“ABİDİN PAŞA” VE TERCÜME VE ŞERH-İ
MESNEVİ-İ ŞERİF

Nuri ŞİMŞEKLER

Danışman : Doç.Dr.Adnan KARAİSMAİLOĞLU
1992, Sayfa: 101

1843’de Preveze’de doğan Abidin Paşa, çeşitli valilik görevlerinde bulunmakla birlikte; Hariciye Nazırlığı’na kadar yükselmiş bir devlet adamıdır. Bu yönünün yanısıra ilme ve edebiyata yatkınlığı nedeniyle çeşitli eserler de vermiştir.

Değişik konularda eserleri bulunan ve gazete makaleleri yazan Abidin Paşa’nın en önemli eseri ise Mevlana Celaleddin-i Rumi Hazretleri’nin Mesnevi’sinin I.cildini kapsayan VI.cildlik “Tercüme ve Şerh-i Mesnevi-i Şerif” dir.

Abidin Paşa bu eserini Adana Valiliği görevinde iken 31 Aralık 1884 günü yazmağa başlamış ve ilk cildini bir sene sonra Sivas Valisi iken tamamlanmış ve aynı şehirde Vilayet matbaasıyla, İstanbul’da Matbaa-yi Osmaniye’de tab ettirmiştir. IV cildin tamamı ise 1305-1306/1888-1889’da tamamlanmıştır. Üzerinde bu çalışmayı hazırladığımız I.cild ise Mesnevi’nin ilk defterinden 739 beyti içinde almaktadır.

Abidin Paşa bu eserinde Mesnevi beyitlerini birer birer ele alarak önce “Terceme” adı altında Türkçe’ye çevirmiş, devamında ise “Şerh” başlığıyla açıklamıştır. Beyitleri açıklarken genel de içtimai hayattan örnekler vererek herkesin anlamasını sağlamaya çalışan Abidin Paşa kısmen de Ayet-i Kerime’lerden ve Hadis-i Şerif’lerden faydalanmıştır. Ayrıca aşına olduğu Yunan ve Batı kültüründen de misaller getirmiştir.

Bizde bu çalışmamızda 19.yy.’da yapılan ve son şerhlerden olarak kabul edilen Abidin Paşa’nın “Tercüme ve Şerh-i Mesnevi-i Şerif” adlı eserini inceleyerek; şimdiye kadar üzerinde fazla bir tetkik yapılmayan bu şerhi gündeme getirmeye çalıştık. Ayrıca bu vesile ile hakkında fazla bir bilgi olmayan Abidin Paşa’yı devlet adamı ve edebi bir şahsiyet olarak tanıttık.

Bu çalışmamız sonunda, hem Abidin Paşa’nın hayatıyla ilgili derli toplu bir tercüme-i hal, hemde diğer eserlerinin yanısıra şerhi hakkında derin bilgiler vermiş olduk.

Bazıları tarafından diğer şerhlerin basit bir tekrarından ibaret olarak nitelendirilen bu eser, yazıldığı zamanlarda ise günlük lisana uygun, herkesin anlayabileceği bir şerh olarak kabul görmüştür.

***

18 EYLÜL 2002
MADDE AYDINLATILAN
SONRA KİMLER BÜYÜK

“ABİDİN PAŞA” AND TERCÜME AND ŞERH-İ
MESNEVİ-İ ŞERİF

Abidin Paşa being born at Preveze in 1843 was governor of various towns he finally was promoted to the foreign Affairs beside being in statesman. He had talents for literature and he produced some literary works.

Abidin Paşa wrote different articles but he is famous for his commentary and the first volume of his Mesnevi which has six volumes he began to write the work when he was governor at Adana in 31 December 1884. He completed the work in 1889 which finally covered 739.

He first translated each work then he gave his commentary. He provided the social living examples of his time. Doing so, he also gives verses of the Kur’an and the Tradition of Muhammed. He enriched his commentary by giving the examples from the Greek and the western literature.

His commentary renders simple easy to understand Turkish and therefore has been popular among the Turkish scholars.

I have tried to give information about the life and works Abidin Paşa and have done research on his first volume.

I studied the ninty century work of Abidin Paşa entitled “tercüme ve Şerh-i Mesnevi-i Şerif” This work has been ignored by scholars and they did not study it properly. I also had a chance to represent information about Abidin Paşa who was a states man and who had taste for literature. Thus I have been able to give information not only about Abidin Paşa but also about his commentary on Mevlana Celaleddin-i Rumi and as a result I have been able to represent this work by drawing particular attention concerning the fill of persian language and literature.

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tez Özetleri 1990-1998, Konya, 1999. İSAM-DN:75074

cilt: I

Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı
Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

ABİDİN

tercümesi bazı biyografilerle Ragıp Paşa'nın hayat hikâyesinin yer aldığı *Muhadarât* mecmuası (otograf nüshası Millet K. dedir).

Kay.: OM (1972) 3/107; TN 2/600 (2552). ♦M. CUNBUR

ABİDİN Daver, bk. DAV'ER, Abidin

ABİDİN Nesîmî, bk. FATİNOĞLU, Abidin Nesimi

ÂBİDİN Paşa (1843 - 1908): Yazar ve devlet adamı.

Preveze'de doğdu. Babası Arnavutluk'un tanınmış kişilerinden Ahmet Dino'dur. Saraya silâhşör olarak girdi. Preveze mutasarrıf yardımcısı, merkez kaymakamı, mutasarrıf vekili oldu. İzmir Hukuk Temyiz Meclisi Hukuk Komisyonu reisliğinde bulundu. Sofya mutasarrıflığına atandıysa da vazifeye başlamadan sırasıyla Erbaa, Tekirdağ, Varna mutasarrıflığı yaptı ve bir süre İstanbul Borsa komiseri oldu. Yanya komisyon başkanlığı, Yenişehir mutasarrıflığından sonra Diyarbakır'a doğunun ıslahı için gönderildi. Sivas ve Selânik valiliklerinden sonra 1879'da hariciye nazırı oldu. 1880'de Adana, 1884'te Sivas, 1885'te Ankara, 1894'te Cezayir-i Bahr-i Sefid valiliklerine getirildi. Ankara valisi iken *Kolera Hakkında Makale-i Nafta* adlı küçük bir risalesi yayımlandı. Emekli olup İstanbul'a döndü. Son görevi olan Yemen Islâhat Komisyonunda çalışırken İstanbul'da öldü. Fâtih Türbesi avlusuna gömüldü. Merkez Efendi Dergâhına müntesipti. Edebiyat, din ve tasavvufla ilgili eserler yazan Âbidin Paşa, Arnavutça, Arapça, Farsça, eski Yunanca, Rumca, İtalyanca ve Fransızca bilirdi. İstanbul'da çıkan *Neogolos* gazetesinde yayımlanan Rumca şiirleri de vardır. En önemli eseri *Mesnevî Şerhi*'dir. **Eserleri:** *Tercüme ve Şerh-i Mesnevî-i Şerif* (6 c., 1. cildin çeviri ve şerhidir, İst. 1305/1887-8); *Saâdet-i Dünya* (ahlâk kitabı, Rodos 1312/1894-5, İst. 1317/1899-1900); *Kaside-i Bürde Şerhi*; *Türkçe ber Tarz-i Nevin Nahv-i Arabî* (Rodos 1312 (1894-5); *Âlem-i İslâmiyeti Müdâfaa* (İst. 1315/1897-8); *Meâlî-i İslâmiyye* (İst. 1316/1898-9).

Kay.: "Şârih ve Mütercim-i Kitâb Âbidin Paşanın Muhtasar Tercüme-i Hâli", *Tercüme ve Şerh-i Mesnevî-i Şerif*, 1/5-8; TA 1/77; TDEA 1/24; TDVİA 1/310; TEA/AÖ 1/28; TM 1/14. ♦M. CUNBUR

ABİDOV, Zahidşan (1923 - 5.8.1995): Özbekistan şairi. Taşkent'te doğdu. Ortaokulu bitirince savaşa gitti. Savaşta yaralanarak Taşkent'e döndü ve

TaşDÜ'de okudu. Okulu bitirince Nemengan Pedagoji Enstitüsünde hocalık, aynı zamanda Nemengan Yazarları Birliğinde rehberlik yaptı. Özbekistan Yazarları Birliğinde, Ğafur Ğulam adlı *Yaş Gvardiya* yayınevinde ve *Müştüm* dergisinde çalıştı. 1950'den sonra şiir yazmaya başladı. Şair olarak birçok şiir kitabı yayımladı. Ayrıca, M. Lermontov, T. Şevçenko, M. Becan, R. Hamzatov gibi meşhur şairlerin şiirlerini çevirdi. *Savaş Fahrişi*, *Özbekistan'da Hizmet Körsetgen Medeniyet Hâdimi* seçildi (1983). Taşkent'te öldü. **Eserleri/Şiir:** *Yahşi Niyet* (Taşkent 1957), *Yengi Ayning Orağı* (Taşkent 1961), *Aşık Köngil Bilen* (Taşkent 1963), *Hutaydan Savğa* (Taşkent 1963), *Tang Yulduzları* (Taşkent 1964), *Sening İzlering* (Taşkent 1965). *Köngil Nevası* (Taşkent 1968), *Handelerim* (Taşkent 1969), *Ümid Tokımları* (Taşkent 1972), *Yürek-degi Mevcler* (Taşkent 1973), *Küygen Kuyaş* (Taşkent 1973), *Tenlengen Eserler* (Taşkent 1974), *Talpinur Dil* (Taşkent 1977), *Kolingni Ber* (Taşkent 1979), *Köngil Teranesi* (Taşkent 1983), *Küyle, Dilkeş Dutarım* (Taşkent 1984), *Dilrabasan* (Taşkent 1984), *Bahşide* (Taşkent 1985), *Senge Talpinemen* (Taşkent 1990), *Kanatlı Koşıklar* (Taşkent 1991). Kay.: *Pisateli Sovetskogo Özbekstana*, İzd-vo, G. Gülyama, 1984; S. Mirvaliev, *Özbek Edipleri*, Taşkent 1993. ♦S. MİRVELİ-YEV-H. BEKMİRZAYEV

ABİLEV, Dixan (1907 –): Kazakistan halk şairi ve yazarı. Pavlodar vilayetinin Bayanavıl kazasına bağlı Moyıldı köyünde doğdu. 1925-1927 yılları arasında Semey Ziraat Yüksek Okulunda okudu. Almatı'daki Gazetecilik Enstitüsünü bitirdi (1937). 1931-1934 yılları arasında Bayanavıl kazası ve Karağandı vilayetinin yerel gazetelerinde redaktör yardımcısı, Kazakistan Yazarlar Birliğinde kâtip ve başkan (1938-1939), Yazarlar Birliğinin Edebiyetti Nasihattav şubesinde müdür (1939-1940) olarak çalıştı. Sanat hayatına şiirle başladı. İlk şiiri olan *Kızıl Êskerge* 1926'da, ilk hikâyesi *Sırlı Şkaftıñ* 1928'de yayımlandı. Ayrıca Doğu ve Rus edebiyatından birçok eseri Kazakçaya aktararak çeviri sahasına büyük katkıda bulundu. Şair Sultanmahmut Torayğırov hakkında yazdığı *Akın Armanı* (1965), *Arman Jolında* (1969) ve *Bayanavıl Bavrayında* (1975) adlarıyla yayımlanan üç kitaptan oluşan roman, onun nesir alanında kaleme aldığı en büyük eseridir. Bu romanında Kazakların yirminci yüzyılın başlarındaki yaşamını, durumunu ve şair Sultan Mahmut'un

TC
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

*Muhterem Hocama, Hürmetlerimle,
Ellerinizden öper, dua ve himmetlerinizi bekleriz.*

İsa ÇELİK

ÂBİDİN PAŞA (1259/1843-1324/1906)'NİN MESNEVÎ ŞERHİ VE
TASAVVUFÎ DÜŞÜNCELERİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Osman TÜRER

ERZURUM – 2001

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

*Som Dahi Paşa hocasına
ve öğrencilerine teşekkür
ediyorum*

[Handwritten signature]

ÂBİDİN PAŞA (1843-1906)

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	94733
Tas. No:	923 ARİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ali Osman ÇALIK

28 NİSAN 2004

Enstitü Anabilim Dalı: TARİH
Enstitü Bilim Dalı: YAKINÇAĞ TARİHİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Azmi ÖZCAN

EYLÜL 2003

MADE FİRENGİLİNYAN
SONRA GELEN BOKÜMAN